

2hh 027

Nagykönyvtáraink jelentősebb új szerzeményei. A tudományos kutatók tájékoztatására röviden beszámolunk az általános gyűjtőkörű budapesti nagykönyvtárak 1968. évi fontosabb beszerzéseiről. Összeállításunk az Országos Széchényi Könyvtár (OSzK)-a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (MTAK), az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Könyvtára (EK) és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSzEK) adatszolgáltatásán alapul.¹

1. *Kéziratok.* A Széchényi Könyvtár egyik legjelentősebb beszerzése az az antikva kötet (PLINIUS: *Historia mundi*. Basel, Frobenius, 1545.), amelyben egy eredeti MELANCHTON kézirat található. A mind régiségénél, mind ritkaságánál fogva értékes Melanchton-autográfot a mű hátsó kötéstáblájának belső oldalára ragasztották be.²

Magyar történelmi vonatkozású kéziratok közül értékes BEZERÉDY Zsigmondnak 1665-ben Olaszországban tett utazásáról szóló naplója (OSzK). A naplót egyébként már 1883-ban kiadták a Történelmi Tárbán. LORÁNTFFY Zsuzsanna egy kisebb autográfja és egy BÁTHORY Zsófia sajátkezű aláírásával ellátott levél ugyancsak a Széchényi Könyvtár Kézirattárát gazdagították. Gazdaságtörténészek számára forrásként szolgálhat a gölnicbányai mészáros-céh német nyelvű jegyzőkönyve (1675—1819), mely több, ugyancsak a Szepesség történetére vonatkozó dokumentummal együtt ajándékként került az Egyetemi Könyvtárba. A tudománytörténet forrásanyaga lehet a németalföldi franekeri egyetem 1716—1811 közötti beiratkozási naplójából a magyarországi neveket is tartalmazó lapok fotomásolata, valamint az 1806. évi *Ratio Educationis* gépiratos magyar fordításának fotomásolata (EK). A fordítás eddig csupán az Országos Pedagógiai Intézet Könyvtárában volt hozzáférhető. Érdeklődésre tarthat számot az a németnyelvű kézirat, amely

¹ Az előző közleményeket ld. *Magyar Könyvszle.* 1965. 2. sz. 174—177. 1. 1968. 1. sz. 97—100. 1. 1969. 2. sz. 172—175 l.

² CSAPODI Csabáné: *Kézirattárunk jelentősebb szerzeményei.* OSzK Híradó. 1969. 1—2. sz. 8—9. l.

az 1843. évi pozsonyi országgyűlésről számol be (*Der Landtag 1843.*), de nem egyszerű fordítása a magyar nyelven is szerkesztett hasonló tudósításoknak, hanem azoktól eltérő, önálló munka (OSzK).

Érdekes kortörténeti dokumentumok PERCZEL Mór honvédtábornok 96 lapos naplója az 1851. szept. 1. — 1852. jún. 1. közötti időszakról, valamint HEVESI József (1857—1929) hírlapíró rövid feljegyzései az 1887—1890-es évekből. Utóbbiak a korabeli pesti irodalmi és politikai életbe nyújtanak bepillantást (EK). BÁRTFAI SZABÓ László történész (1880—1959) családjának történetét állította össze, a feljegyzések csak helytörténeti vonatkozású (Gyöngyös, Tállya) anyagot tartalmaznak (EK).

A tudós hagyatékok sorában az Akadémiai Könyvtár BEKE Ödön, HORVÁTH Zoltán, MELICH János, RÉTHY Mór hagyatékával, továbbá HAJNIK Imre autográf egyetemi előadási jegyzeteivel, MORAVCSIK Gyula levelezésével és VIKÁR Béla gyorsírásos népdalgyűjtésének egy részletével gazdagította állományát. Az Egyetemi Könyvtárba PAP Károly geológus (1873—1963) professzor hagyatékának második része és GERÉB László (1905—1962) irodalomtörténésznek a magyar renaissance irodalomtörténetére vonatkozó kéziratai kerültek be. A PAP Károly-féle hagyaték érdekesebb darabjai a Szent István Akadémia iratai az 1940-es évekből, a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karának 1930—1932 közötti tanácsulési jegyzőkönyvei és a Tanácsköztársaság utáni egyes egyetemi fejeletti ügyek iratai.

A magyar irodalmi vonatkozású kéziratok közül kiemelkedik egy magyar nyelvű regény-kézirat a 18. század közepéről. Az *arabiai Aurindus és Austriana* c. kéziratot a bejegyzés szerint 1763-ban Kolozsvárt fordították latinról magyarra (OSzK). Írói kéziratok közül ADY, BABITS, MÓRA, KOSZTOLÁNYI verskéziratai, SZÉP Ernő életrajzi noteszei, HARSÁNYI Kálmán több mint 400 levele, ADY eddig ismeretlen levele MENCZEL Lajoshoz, BABITS egy levele a *Nouvelle Revue de Hongrie* szerkesztőségéhez, BÖLÖNI Györgyné levélváltása Henri BARBUSSE-el a Széchényi Könyvtárba kerültek. GÁRDONYI Géza levelei PALÁGYI Róberthez, EÖTVÖS Károlyhoz írt levelek, KAZINCZY Ferenc egy levele, BEKÉNY Lajos levele KOSSUTH Lajoshoz, SZÉCHENYI István néhány levele és HITEL Dénes KOSZTOLÁNYI-gyűjteménye az Akadémiai Könyvtár Kézirattárát gazdagították.

A színház-, zene- és képzőművészeti vonatkozású új szerzemények közül említésre méltók NÉMETH Antal és OLÁH Gusztáv levelezése, ill. iratai, néhány eredeti LISZT-levél, KODÁLY Zoltán három eredeti kézírata (közülük kettő kiadatlan), WEINER Leó öt és REINITZ Béla 24 eredeti zeneműkézirata, továbbá ZICHY Mihálynak ZICHY Gézához intézett eddig ismeretlen 10 levele (OSzK).

A modern gépiratok közül megemlítjük HAJDU Henrik teljes IBSEN-fordításának szerzői gépiratát (OSzK), SINONFFY Aladár *Ibrahim, a nyomdász* c. művét — a magyar származású Ibrahim MÜTEFERRIKA 18. századi nyomdász életéről — (EK), DEMETER Tibor *Magyar szépirodalom idegen nyelven* c. bibliográfiájának újabb supplementumait, valamint GALAMBOS Ferenc bibliográfiát (Károlyi Mihály, a magyar exlibris, a magyar reklámirodalom) és folyóiratrepertóriumait (*Élet, Páosztörtész*) (OSzK). Az Egyetemi Könyvtár BENEDEK Gyula *A tereptani irodalom bibliográfiájá-t* iktatta állományába.

2. *Régi könyvek, ritkaságok.* A Széchényi Könyvtár két jelentős RMK beszerzése külön figyelmet érdemel. Az egyik DECSI Gáspár *Az utolsó időben egyméhány regnáló bűnök-ről való prédikációk*... c. művének első kiadása (Debrecen, 1582. RMK I. 189). Ezt a nyomtatványt SZABÓ Károly a csonka sárospataki példány alapján írta le, ennek azonban a második világháborúban nyoma veszett. A most megvásárolt példány majdnem teljes, mindössze öt levele hiányzik. A másik új beszerzés két egybenyomatott lőcsei kiadvány (*Imádságos könyvecske. Szép és ájtatos isteni dicséretetek.* Lőcse, 1683. RMK I. 1308—1309), tudomásunk szerint eddig csak az Akadémiai Könyvtárban és a weimari Thüringische Landesbibliothek-ban volt meg.

Ritkaságnak számít az Ibrahim MÜTEFERRIKA által alapított első folyamatosan működő török nyomdából származó isztambuli kiadvány. Az 1730-ban megjelent munka Egyiptom történetének második részét foglalja magában (OSzK).

EURIPIDES 1562-es bázeli kiadása, DIONYSIUS Halicarnasseus 1774-es lipcei, hat kötetes kiadása, E. KANT *Metaphysische Anfangsgründe der Rechtslehre* 1797-es kiadása az Akadémiai Könyvtárba kerültek.

Említésre méltó néhány reprint beszerzése is: Agrippa von NETTESHEIM, H. C.: *De occulta philosophia* (Köln, 1533.) c. művének kritikai kiadása, Rudolf WACKERNAGEL Bázeli történetéről írt három kötetes munkája (*Geschichte der Stadt Basel*, Basel, 1917—1924.) (EK), és Ch. FOURIER összes műveinek 12 kötetes kiadása (FSzEK). A francia nyelvterület nyomdai jegyeit tartalmazza L. C. SILVESTRE művének hasonmás kiadása (*Marques typographiques ou recueil des monogrammes, chiffres, . . .* Paris, 1867.) Színház-történeti forrásmű D. E. BAKER *Biographia dramatica* (Vol. 1—3. London, 1812.) c. műve (OSzK).

3. *Modern könyvek.* A folyamatosan beszerzett külföldi irodalomból csak néhány fontosabb referenz, ill. összefoglaló művet emelünk ki.

Az Egyetemi Könyvtár jelentősebb beszerzései közé tartoznak a most indult Meyers *Handbuch der Geschichte* c. sorozat első kötete (*Lexikon der historischen Persönlichkeiten*. Mannheim, 1968.), az *Encyclopedia of library and information science* (New York, 1968) és a *Westermann Lexicon der Geographie* (Würzburg, 1965) első kötetei. A szovjet enciklopédikus irodalom nevesebb darabjai a *Философия энциклопедия*, *Советская историческая* és a *Театральная Энциклопедия* újabb kötetei. A vallástudományi kutatás segédeszköze a H. HAAG-féle *Bibel-Lexicon* második bővített kiadása. Vallástudományi kézikönyv a K. RAHNER—A. DARLAP kiadásában megjelent *Sacramentum Mundi* is (Freiburg—Basel—Wien, 1967—). A művelődés- és művészettörténetben egyre inkább szerepet kapó jelkép-kutatás segédeszközei M. LURKER *Bibliographie zur Symbolkunde* (Bd. 1—3. Baden-Baden, 1964—1968) és A. HENKEL—A. SCHÖN *Emblemata. Handbuch zur Sinnbildungskunst* (Stuttgart, 1967) c. művei. Az életrajzi és politikai adattárak közül megemlítjük a *Who's who in the Arab world* (Beirut, 1968) és a *West African directory* (London, 1968) c. munkákat.

Az Akadémiai Könyvtár referenz könyvtárának újabb beszerzései egy nyolckötetes filozófiai lexikon (*Encyclopedia of philosophy* New York—London, 1967), az *Enzyklopädie der geisteswissenschaftlichen Arbeitsmethoden* München—Wien, 1967—), a társadalomtudományok 17 kötetes enciklopédiája (*International encyclopedia of the social sciences*) és az *Enciclopedia linguistica Hispanica* (Madrid, 1960—). Az indexek műfajában kiemelkedik a *Wellesley index to Victorian periodicals 1824—1900* c. munka (Toronto—London, 1966).

A Széchenyi Könyvtár ismét számos életrajzi lexikkal gyarapította állományát, — kiemelkedik közülük a 15 kötetes *Norsk biografisk leksikon* (Oslo, 1923—1966). Modern filozófiai kézikönyv a *Grundlegung der Philosophie* (Bd. 1—6. München, 1965—1968). A British Museum kéziratára katalógusának és supplementumainak 1836-ig való visszamenőleges beszerzése jelentős segítséget nyújt a hazai kutatásnak. A régi nyomtatványok terén fontos kézikönyv a 16. századi németalföldi nyomtatványokkal foglalkozó mű (H. D. L. VERVLIET munkája, Amsterdam, 1966).

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár újabb kötetét szerezte be a *Dictionnaire biographique du mouvement ouvrier français* c. munkásmozgalmi lexikkal, s hetedik kötetével teljessé vált a *Filmlexicon degli autori e delle opere* c. filmtörténeti kézikönyv. Biográfiaiak terén jelentősebb az *Oxford companion to Canadian history and literature* (Toronto, 1967) c. életrajzi lexikon.

Az egyes könyvtárak gyűjtőkörébe tartozó főbb tudományágak közül a történet-

tudomány néhány reprezentáns művét, elsősorban összefoglaló kézikönyvét soroljuk fel az alábbiakban.

Nagy történeti összefoglalások: *Handbuch der bayerischen Geschichte* (Bd. 1—München, 1967—), *Historia de America* (Barcelona—Buenos Aires—Mexico, 1952— , a 30 kötetesre tervezett sorozatból eddig 10 kötet jelent meg), *Den Svenska historien* (Vol. 1—9. Stockholom, 1966—1968) (EK), *Historia de Espana* (Madrid, 1954—) (EK, MTAK). Fontosabb történeti forráskiadványok: *Canadian historical documents series* (Scarborough, Ont. 1965—), *Germania Judaica* (Bd. 1—3. Tübingen, 1963—1968), *Quellen zur Geschichte des Papsttums und des römischen Katholizismus* (Tübingen, 1967—), *Очерки по истории Ленинградского Университета* (Leningrad, 1962—1968) (EK). Kiemelkedő az angol történetírás terjedelmes bibliográfiája: *Writings on British history. A bibliography of books and articles on the history of Great Britain* (EK). A művelődéstörténeti művek közül különösen szép illusztrációs anyagokkal emelkednek ki D. SOURDEL—J. SOURDEL-THOMINE: *La civilisation de l'Islam classique* (Paris, 1968) és J. EWANS *The flowering of the Middle Ages* (London, 1967) c. művei (FSZEK). Ugyancsak művelődéstörténeti vonatkozású a *Zeit an der Wand* c. osztrák munka, mely az utolsó 117 év történetét plakátok és hirdetések faksimiléiben mutatja be (FSZEK). Az egyetemes térképtörténet jó összefoglalása a *Meister der Kartographie* (Berlin, 1963) c. mű (FSZEK).

Az irodalomtudomány területén az Akadémiai Könyvtár folytatta a nagy kritikai kiadások beszerzését (DRYDEN, LESSING, FONTANE). A Szabó Ervin Könyvtár erőteljesen fejlesztette spanyol szépirodalmi állományát. Újabb francia irodalmi lexikon a *Dictionnaire des littératures* (Paris, 1968—), az esperanto nyelv történetét foglalja össze L. COURTINAT műve (*Historico esperanto* T. 1—3. Agen, 1964—1966) (OSzK).

A Széchényi Könyvtár feladatához híven külföldről számos hungarikát szerzett be. Mint érdekességet említjük meg a PULSZKY Terézről szóló japán nyelvű művet (Hisayoshi CHO műve, Fukuoka, 1966), ESZLÁRY Károly francia—magyar kapcsolatok feltáró művét (*Les français en Hongrie pendant les guerres napoléoniennes et mondiales* Paris, 1966), a magyar és vogul mitológiát tárgyaló művet (ROHEIM Géza munkája, London, 1966) és KERÉNYI Károly legújabb könyvét (*Auf Spuren des Mythos* München—Wien, 1966). A számos magyar vonatkozású történeti forrásmű közül megemlítjük a *Südst-Forschungen* 1936—1943 közötti köteteit és múlt századbeli nagyszabedű dokumentumokat (*Verhandlungsprotokolle über Sitzungen der sächsischen Universität und der Siebenrichter* 1861—1885) és a cisztercita rendről szóló művet (Van der MEER, F.: *Atlas de l'ordre cistercien* Bruxelles, 1965.)

4. *Különggyűjtemények.* Az Akadémiai Könyvtár Keleti Gyűjteménye tibeti és mongol, ill. örmény kéziratokkal, fanyomatokkal gyarapodott. Különösen jelentős közülük egy mongol kézirat jöskönyv.

A Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tára FÜLÖP Zoltán 300 díszlettervét, OLÁH Gusztáv közel 300 díszlet- és 700 jelmeztervét, valamint vázlatkönyveit iktatta állományába. Kiemelkedő beszerzés volt az erdélyi magyar színjátszás dokumentumainak több mint 300 darabból álló gyűjteménye, valamint a Nemzeti Színház 1928—1935 közötti előadásainak színpadképei.

A Széchényi Könyvtár Térképtárába került Cantelli di VIGNOLA 1686-ból származó két metszetes térképe: *Ungaria* és *Transilvania*, továbbá Erdély kéziratossá közigazgatási térképe a 19. századból. A *Theatrum orbis terrarum* (Amsterdam) faksimile kiadású atlaszainak már négy sorozata vált teljessé.

A Szabó Ervin Könyvtár Budapesti Gyűjteménye régi magyar folyóirat-sorozatait egészítette ki (*Der Neue Kurir aus Ungarn, Magyar Kurir*), számos budapesti naptárt vásárolt az 1850—1920 közötti évekből, továbbá közel 200 db. múlt századi kisnyomtatványt.

SOMKUTI GABRIELLA